

Stemmerettskampen internasjonalt

Norge var første selvstendige nasjon som ga kvinner stemmerett. Men hvordan så kvinners stemmerettskamp ut i resten av verden?

Suffragettene Katharine McCormick og Mrs. Charles Parker holder et banner for National Women's Suffrage Association 22. april 1913., Foto: Ukjent, Eier: United States Library of Congress's Prints and Photographs

Da kvinnesakskvinnene kjempet for stemmerett for alle på slutten av 1800- og starten av 1900-tallet var de ikke alene. I mange andre land pågikk lignende kamper, selv om noen land måtte vente lenge på kvinners stemmerett.

I hovedsak kan man si at kvinnesaksbevegelsen gjennomgikk samme utvikling i USA og de fleste europeiske land. I den første fasen var det gjerne økonomiske hensyn og rettigheter knyttet til erverv og utdanning som hadde prioritet. I neste fase ble oppmerksomheten rettet mot moralske spørsmål, sedelighetsdebatt og alkoholpolitikk. Spørsmålet om stemmerett for kvinner ble gjerne vurdert som mindre viktig og kom ofte lenge etter at andre rettigheter var vunnet.

Først ute i USA

Kvinner stemmerett internasjonalt		
1893	New Zealand	
1902	Australia	
1906	Finland	
1913	Norge	
1915	Danmark, Island	
1917	Sovjetunionen	
1918	Østerrike, Tyskland	
1919	Tsjekkoslovakia, Luxembourg, Nederland, Polen	
1920	Canada, USA	
1921	Sverige	
1922	Irland	
1928	Storbritannia	
1930	Sør-Afrika (hvite kvinner)	
1931	Spania, Sri Lanka	

1934	Cuba, Tyrkia
1944	Frankrike
1945	Japan
1946	Benin, Italia, Liberia, Jugoslavia
1948	Israel, Nord- og Sør Korea
1949	India, Syria
1951	Nepal
1953	Kina, Mexico
1955	Etiopia, Ghana, Nicaragua, Peru
1956	Kamerun, Den sentralafrikanske republikk, Tschad, Kongo, Egypt, Gabon, Guinea, Elfenbenskysten, Laos, Madagaskar, Mali, Mauritania, Niger, Pakistan, Senegal, Sudan, Tunis, Burkina Faso
1958	Albania, Algerie, Irak, Somalia
1963	Iran, Kenya, Libya
1971	Sveits
1976	Portugal
1984	Liechtenstein
2005	Kuwait
2013	Saudi-Arabia

Kilde: Lønna, Elisabeth: Kvinners kamp for stemmerett internasjonalt. Store Norske Leksikon.

Den første nasjonale kvinnesaksforeningen ble stiftet i USA i 1886. Og kvinnene fra USA og England skulle bli ledende i den internasjonale stemmerettskampen.

Konferansen i Seneca Falls i staten New York i 1848 blir gjerne trukket fram som den enkelthendelsen som markerer starten på den organiserte kvinnebevegelsen. Det var egentlig en

liten konferanse, nokså spontant arrangert. Men konferansen fikk stor betydning fordi den vedtok en resolusjon om kvinners rettigheter, som ble spredd og kjent både i USA og Europa.

Seneca Falls-erklæringen ble publisert og vakte stor oppmerksomhet, og snart fulgte flere liknende konferanser i USA. Dette ble begynnelsen på den organiserte kvinnebevegelsen. Kvinnene som arrangerte konferansen i Seneca Falls hadde sin bakgrunn i de sterke reformbevegelsene i USAs nordøstlige stater: vekkelsesbevegelsen, måteholdsbevegelsen og antislaveribevegelsen. Bevegelsene kritiserte det kapitalistiske samfunnet fordi det ikke levde opp til sine egne idealer om frihet og likhet. I den første fasen, fra 1848, stod de sivile rettighetene i fokus – rett til eiendom og lønn. Senere fulgte kampen for statsborgerlige rettigheter, som stemmerett.

Kvinnene som arrangerte konferansen i Seneca Falls hadde sin bakgrunn i de sterke reformbevegelsene i USAs nordøstlige stater.

To amerikanske stemmerettsorganisasjoner ble stiftet i 1869, National Woman Suffrage Association og American Woman Suffrage Association. Forskjellen mellom dem var at den første fordømte utvidelsen av stemmerett til fargede menn, mens sistnevnte anerkjente dette prinsippet. Foreningene ble slått sammen i 1890.

Det amerikanske landsforbundet var organisert etter modell av den amerikanske forfatning, og grunnideen i det nye verdensforbundet hadde som grunnpilar: «Alt hvad I vil, at andre skal gjøre mot eder, det skal og I gjøre mot dem.»

Kvinnesakskvinnene i USA krevde tidlig adgang til høyere utdanning, og universitetene ble da også åpnet for dem. Den første kvinnelige legen ble utdannet i 1850. Til sammenlikning fikk Storbritannia sin første kvinnelige lege i 1859, Frankrike i 1868 og Tyskland i 1890. Den første kvinnelige studenten i Norge var Cecilie Thoresen i 1882.

Etter at de amerikanske kvinnene hadde kommet inn på universitetene, fortsatte de kampen for politiske rettigheter, som stemmerett. Kvinnebevegelsen fikk gjennomslag for stemmerett relativt tidlig i enkelte stater – i Wyoming og Utah i 1869, i Washington i 1883. I staten Kansas fikk kvinnene kommunal stemmerett i 1890.

Suffragettene i England

Kvinne deler ut løpesedler for kvinners stemmerett i England, ca. 1900-1919. Foto: Ch. Chusseau-Flaviens, George Eastman House Collection

Den første britiske stemmerettsorganisasjonen ble stiftet i 1867 under navnet National Society for Women's Suffrage. Organisasjonen ble dannet ut fra en komité som skulle støtte John Stuart Mills petisjon til parlamentet. Forslaget om stemmerett for kvinner falt med 73 stemmer mot 196. I 1887 samlet flere enkeltstående stemmerettsorganisasjoner seg i National Union of Women's Suffrage Societies.

Kampen for kvinners stemmerett gikk særlig hardt for seg i England. Suffragettene brukte utradisjonelle og militante metoder. Lite skjedde i siste halvdel av 1800-tallet, men på begynnelsen av det nye århundret satte suffragettene stemmerettsspørsmålet på dagsorden for alvor.

Frankrike og Tyskland

I Frankrike hadde kvinnebevegelsen trangere kår og mange hadde et svært negativt syn på kvinnespørsmål. Vendepunktet kom med arbeiderbevegelsen og Den andre Internasjonale i Paris 1889. Her deltok blant andre tyske Clara Zetkin, som kom til å spille en viktig rolle i utarbeidelsen av kvinnepolitikken i organisasjonen. Som en av de få kvinnelige delegatene holdt hun en av sine første store taler om kvinners frigjøring som en del av den sosialistiske kampen. Den andre Internasjonale krevde at kvinnelige og mannlige arbeidere skulle ha like rettigheter og lik lønn.

Clara Zetkin var initiativtaker og leder av den internasjonale sosialistiske kvinnekongressen i 1907, og i 1910 fremmet hun forslag om å opprette Den internasjonale kvinnedagen 8. mars.

I Tyskland var arbeiderkvinnene spesielt aktive i kvinnebevegelsen. Fra 1891 ga de ut det sosialistiske kvinnetidsskriftet *Die Gleichheit* («Likheten»), hvor Clara Zetkin var redaktør fra 1892 til 1917. Tidsskriftet hadde stor betydning for spredningen av både feministiske og sosialistiske ideer.

Clara Zetkin var initiativtaker og leder av den internasjonale sosialistiske kvinnekongressen i 1907, og i 1910 fremmet hun på den internasjonale sosialistiske kvinnekongressen i København forslag om å opprette Den internasjonale kvinnedagen 8. mars.

Sovjetunionen

I det nye Sovjetunionen var full likestilling mellom kjønnene innført alt i 1917, i tråd med sosialistiske ideer. Sovjetunionen førte også en politikk som gjorde det nødvendig med kvinnelig arbeidskraft. Sammen med en storstilt utbygging av barnehager og daghjem, felleskjøkken, vaskerier og liknende, førte dette til en stor økning av kvinner i arbeidslivet i mellomkrigstida.

Internasjonale stemmerettsbevegelser

Mot slutten av 1800-tallet bredte stemmerettskapen seg utover i Europa, og ble en kjernesak for den nye kvinnebevegelsen.

International Council of Women ble grunnlagt i USA i 1888. Forbundet kom i gang etter Susan B.Anthony idé og på May Wright Sewall's initiativ. Det var ikke en organisasjon som arbeidet direkte for stemmerett for kvinner, men den fikk stor betydning internasjonalt og i Norge som organisasjon for kvinners rettigheter.

I 1914 var 20 land tilknyttet forbundet gjennom sine nasjonalråd, og engelsk, tysk og fransk var offisielle språk. Først i 1904 ble det dannet et nasjonalråd i Norge som hadde som målsetting å arbeide for forbindelse mellom norske kvinnelige organisasjoner og representere norske kvinner i utlandet.

I 1904 ble også International Woman Suffrage Alliance dannet på en kongress i Berlin. Denne foreningen hadde en sterk innflytelse fra amerikansk stemmerettsbevegelse og første president ble Carrie Chapman Catt.

Endringer etter 1. verdenskrig

Under 1. verdenskrig ble kvinnene trukket med inn i arbeidslivet på en helt annen måte enn tidligere. Mennenes fravær gjorde at kvinnene ble en uunnværlig arbeidskraft, og dette fikk positive virkninger for kvinners arbeidskår. Dette skapte forutsetninger for videre endringer for kvinners politiske og juridiske stilling. I England, hvor motstanden mot kvinners stemmerett hadde vært spesielt hard, hadde krigen endret denne steile innstillingen hos motstanderne. Britiske kvinner fikk begrenset stemmerett i 1918, og full stemmerett i 1928.

Se også

- [Talte hysteriet midt imot](#)

Kilder

- [Gamme, A. \(2001\). «Mandsstemmer har vi saa evigt nok af fra før»: perspektiver på stemmerettsdebatt for kvinner i Norge 1898-1913. Oslo: Universitetet i Oslo.](#)

Av Åse Camilla Skaarer, 2013. Redigert av Kilden kjønnsforskning.no, 2019

[Last ned](#) | [Del](#)

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.15 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.